

N:o 138.

Af herr **G. S. Neiglick**, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undersökning af sinnesbeskaffenheten hos tilltalad, som af underrätt dömts till döden eller straffarbete på lifstid.*

Det säges, att en af våra främste på det juridiska vetandets område yttrat om vår nu gällande strafflag, att den, då den år 1864 fastställdes såsom resultatet af ett 40-årigt arbete — redan var föråldrad. Åger detta uttalande sin riktighet i fråga om skilda delar af den speciella straffrätten, så gäller det säkerligen icke mindre beträffande de straffrättsliga grunduppfattningar, som i lagen komma till uttryck.

Det gifves icke rum i vår strafflag för den modernare uppfattning, som icke åtnöjes med att blott fastslå brottet såsom en mot rättsordningen stridande handling utan äfven fordrar en ingående undersökning af den brottsliges personlighet, hans lefnadsförhållanden och andliga lifssfer för utrönande af brottslighetens orsaker och straffets fixerande i anslutning därtill. Hänsyn tages framför allt till den rättsstridiga handlingens yttre effekt. Då denna föreligger såsom ett faktum, återstår för den rättskipande myndigheten att inränga handlingen under riktig rubrik. Föreligga då icke de omständigheter, som enligt särskilda bestämmelser föranleda straffrihet eller straffminskning, har den dömande myndigheten endast att mera eller mindre matematiskt gradera straffet med hänsyn till den föreliggande skulden. Och de allmänna bestämmelserna om straffrihet och straffminskning äro synnerligen starkt begränsade: har den rättsstridiga handlingen begåtts af person, som saknar förståndets bruk, är den strafflös; har den begåtts af person, som saknar förståndets fulla bruk, inträder straffminskning. Det torde dock vara uppenbart, att dessa bestämmelser ingalunda inrymma alla de psykiska moment, som äro af väsentlig betydelse vid pröfvandet

af brottsligheten. Det torde — exempelvis framhållet — väl ofta förekomma, att till det yttre och enligt de juridiska begreppen likartade brottsliga handlingar föranleda till samma straff, under det att handlingarna i verkligheten såsom brottsliga fenomen näppeligen kunna jämföras med hvarandra. Ty den förbrytelse, som begås af en psykiskt undermålig, ärftligt degenererad, i det sociala eländet fostrad person, är dock icke att jämställa med samma förbrytelse, begången af en i alla afseenden normalt rustad person, som ställts på den ljusare solsidan i lifvet.

Då vår straffrätt ytterst hvilar på principen om en fullt fri vilja såsom bestämmande för den brottsliga handlingen, kan den icke taga vederbörlig hänsyn till de faktorer af yttre och inre art, hvilka i och för sig eller i samverkan frambringa den brottsliga effekten. Det återfinnes, som sagdt, intet i vår strafflag af de straffrättsliga riktningar, som vid bedömandet af den brottsliga handlingen undersöka icke blott de yttre fakta, som fastslå brottet och gifva det dess särskilda karaktär, utan äfven brottslingens personlighet och de sociala förhållanden, som omgifva den brottsliga handlingen — eller, med andra ord, de vetenskaper, som benämnas *kriminalpsykologi* och *kriminalsociologi*, äro för vår straffrätt främmande.

Det är emellertid att hoppas, att vid den revision af strafflagen, som gör sig alltmera af behöfvat påkallad, dessa vetenskaper skola komma till sin fulla rätt.

Men det är icke blott de straffrättsliga lagbuden, som påkalla en reform. Det torde ock vara nödigt, att de, som skola bestämma öfver brottslingens öde, juristerna och fängelseläkarne, göras mera skickade än nu ofta torde vara fallet att pröfva brottslingens psykiska förutsättningar.

Då det emellertid icke torde vara att förvänta, att strafflagen företages till revision inom den allra närmaste tiden, äro de spörsmål, som här endast antydningssvis berörts, och andra, som med dem äga omedelbart sammanhang, väl icke i detta nu aktuella; men i förbidan på den reform, som från många håll eftersträfvast, kan och bör dock redan nu åtminstone på ett område genom lagbestämmelse beredas säkerhet för tillförlitlig psykisk undersökning af den brottslige.

Jag afser det fall, då en person dömts till lifvets förlust eller lifstids straffarbete.

Det kan icke vara riktigt, att en person för begånget brott afhändes lifvet eller beröfvas sin fria tillvaro såsom samhällsmedlem för hela sin återstående lefnad utan föregående undersökning af hans sin-

nesbeskaffenhet, medan möjlighet dock finnes, att han vid begäendet af den brottsliga handlingen, som afgör hans lifsöde, icke varit tillräknelig. Det bör icke få bero blott af de omständigheter, som omförmälas i kungl. brefvet den 9 mars 1826, eller af vederbörande domares uppfattning i hvarje särskildt fall, huruvida vid domar af nämnda slag sakkunnig undersökning af den brottsliges sinnesbeskaffenhet skall komma till stånd; en sådan undersökning bör vara obligatorisk. Liksom enligt nu gällande lag underrätts dom, hvarigenom någon dömts till döden eller lifstids straffarbete skall underställas högre domstols pröfning, vare sig den dömden är missnöjd eller icke, så bör ock vid dessa fall den dömdes *person* underställas pröfning af på det psykiska området sakkunnig myndighet för vinnande af visshet om hans sinnesbeskaffenhet.

Det torde måhända i detta sammanhang vara lämpligt erinra om ett för några år sedan inträffadt rättsfall, som väckte åtskillig uppmärksamhet. En person, landtbrukaren J. från Västergötland, dömdes af häradsrätt och hofrätt till döden för hustrumord, utan att fängelseläkarens utlåtande angående den dömdes sinnesbeskaffenhet infordrats. Högsta domstolen återförvisade målet till förnyad undersökning och sedan fängelseläkaren yttrat sig samt förklarar sig icke hafva funnit symptom af sinnessjukdom hos J. men dock framhållit önskvärdenheten af J:s ställande under observation å hospital, dömdes häradsrätten för andra gången J. till döden. Hofrätten infordrade emellertid medicinalstyrelsens utlåtande och efter undergången observation förklarades J. hafva saknat förståndets fulla bruk vid brottets begående.

Äfven om nu stor sannolikhet finnes för att vederbörande domstol infordrar medicinalstyrelsens utlåtande, då anledning därtill föreligger angående sinnesbeskaffenheten hos en person, som gjort sig skyldig till brott, hvarpå straff af ifrågavarande allvarliga beskaffenhet kan följa, så är det dock — enligt hvad nämnda rättsfall gifver vid handen — möjligt, att dylikt utlåtande icke blifver infordradt. Denna möjlighet är ju ock så mycket större, som vår domarekår väl i allmänhet saknar psykiatrisk sakkunskap. Det torde därför vara berättigadt att påfordra obligatoriskt infordrande af sakkunnig myndighets utlåtande angående brottslingens sinnesbeskaffenhet uti fall af nu omförmälda beskaffenhet..

Beträffande den myndighet, som bör afgifva dylikt utlåtande, hänvisar kungl. brefvet den 9 mars 1826 till medicinalstyrelsen. Det torde visserligen kunna ifrågasättas, huruvida medicinalstyrelsen, som ju är sammansatt af representanter för skilda vetenskapliga grenar, är den

lämpligaste institutionen för pröfning af frågor på detta specialområde. Säkerligen vore det att föredraga, om undersökningen i fråga kunde öfverlämnas till en nämnd, sammansatt uteslutande af representanter för den psykiatriska vetenskapen. Men då svårigheter för närvarande torde möta att sammansätta en sådan, ständigt fungerande nämnd, lär annan utväg tilläfvventyrs icke finnas än att öfverlämna de ifrågasatta undersökningarne till medicinalstyrelsen.

Med anslutning till hvad sålunda anförts, tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Konungen hemställa om framläggande för Riksdagen af förslag till lagbestämmelse därom, att, då tilltalad person blifvit af underdomstol dömd till döden eller till straffarbete på lifstid och saken fördenskull underställt högre domstols pröfning, utlåtande angående den tilltalades sinnesbeskaffenhet skall, därest sådant icke till underdomstolen af medicinalstyrelsen afgifvits, infordras från denna myndighet, innan den högre domstolen företager målet till pröfning.

Stockholm den 26 januari 1908.

Sixten Neiglick.
